

Norrtälje Naturcentrum

Verksamhetsberättelse 2017

Juridiskt namn - Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Förord

Norrtälje Naturvårdsstiftelse har under verksamhetsåret 2017 fokuserat mycket på att synas och skapa medvetenhet om stiftelsens verksamhet. En viktig del har varit att anta ett nytt namn och varumärke – Norrtälje Naturcentrum – vilket har skapats för en tydligare kommunikation och för att bättre omfamna hela stiftelsens verksamhet; naturvård, utomhuspedagogik och förvaltning av Färsna gård. På stiftelsens nya hemsida, www.norrtaljenaturcentrum.se, står det i inledande text;

Norrtälje Naturcentrum är en mångfacetterad verksamhet med fokus på naturvård, hållbarhet och lärande. Vi arbetar med deltagaren i fokus - en framgångsfaktor för att bygga hållbara relationer till naturen för både gammal och ung. Vi arbetar med naturvård på bred front, vi är ledare och inspiratörer avseende utomhuspedagogik och stolt förvaltare av Färsna gård.

Organisationens juridiska namn är Norrtälje Naturvårdsstiftelse och verksamhetens viktiga syfte är det samma som då den inrättades 1989 - att vara en resurs för Norrtälje kommun i olika avseenden.

Stiftelsens ledning och styrelse har under många år arbetat för att skapa en god dialog med Norrtälje kommun och hitta avtalslösningar som kan ge ekonomisk trygghet och stabilitet till verksamheten. En viktig uppgift 2017 har varit att frambringa en närmare relation till kommunen – både till kommunledningen, fastighetsförvaltningen, teknik och klimatnämnden, barn- och utbildningsförvaltningen, fritidsförvaltningen, kommunekologerna, samhällsbyggnadsförvaltningen och andra aktörer. Arbetet gav utdelning genom det nya verksamhetsavtal som undertecknades under året samt det samarbete som fastslogs med barn- och utbildningsförvaltningen. Ett tydligt framsteg är också att Norrtälje Naturcentrums verksamheter för första gången omnämns i kommunens mål och budget;

Norrtälje kommuns Mål och budget 2018–2020, beslutade av kommunfullmäktige 6 november

NATURSKOLA

Norrtälje kommuns natur är en resurs och en möjlighet i det pedagogiska arbetet med barn och unga. Alla barn i årskurs 1–9 i kommunen ska ges möjlighet att få undervisning genom Naturvårdsstiftelsen i samverkan med 4H. Naturvårdsstiftelsen har bland annat pedagogisk verksamhet inom Färsna Naturcentrum.

(Sid 7 i Kommunens Mål och budget 2018–2020)

FÄRSNA GÅRD OCH NORRTÄLJE NATURCENTRUM

Barn och unga behöver tidigt få kontakt med och kunskap om djur och natur. För att ta till vara och utveckla de möjligheter som ges genom att kommunen äger Färsna gård kommer en förstärkt samverkan mellan kommunen, Norrtälje Naturcentrum och andra verksamheter på gården att ske. Ett utvecklat samarbete mellan Norrtälje kommun och Norrtälje Naturcentrum syftar också till att öka insatserna när det gäller naturvård i kommunen och kännedomen om kommunens unika och besöksvärda naturområden. Klimat- och teknknämnden kommer att ansvara för att utveckla denna samverkan. Nämnden kommer också att ansvara för de resurser som är avsatta för detta.

(Sid 11 i Kommunens Mål och budget 2018–2020)

Detta är ett tydligt steg mot syftet - att vara en resurs för kommunen - avseende både utomhuspedagogik, naturvård och mötesplats Färsna gård.

Färsna gård är ett tätortsnära och kommunägt natur- och friluftsområde med en lantgård från förra sekelskiftet som kärna och bas för verksamheten. Vid gården har Norrtälje Naturcentrum kontor i mangårdsbyggnaden och härifrån utgår majoriteten av de naturdagar som genomförs med skolklasser från hela kommunen. Det finns också andra aktörer på gården, tex Färsna 4H och Veterantraktorklubben Norrtälje.

2017 har varit ett ovanligt intensivt verksamhetsår med många pedagogiska uppdrag, projektverksamhet inom naturvård och allt arbete med att driva Färsna gård. En utmaning har varit att utveckla Färsna gård, för att få samman gårdens olika aktörer, för att få fart på upprustningsåtgärder och skapa planer och resurser till nödvändiga nybyggnationer. Ett omfattande arbete har genomförts med att samverka med Färsna 4H, för att utveckla en fungerande öppen gård och verksamhet. Fokus har också varit att förbättra det ekonomiska läget för 2017 och ekonomin och skapa förutsättningar för en god ekonomi under 2018 genom en bra grundfinansiering från kommunen och andra bidragsgivare. Ett antal projekt har skapats som kan ge förutsättningar för en stabil ekonomisk situation under 2018.

Vi ser fram emot ett händelserikt och inspirerande verksamhetsår 2018.

För styrelsen

Bridget Wedberg, Ordförande

Innehållsförteckning

Verksamhetsberättelse 2017

Färsna gård	s.5
Utomhuspedagogik	s.8
Naturvård	s.15
Styrelse och personal	s.19
Köpta tjänster och utbildning	s.20
Naturvårdsstiftelsen i media	s.21
Årsredovisning 2015	s.29
Revisionsberättelser 2015	s.39

Foto: Tobias Nilsson, Anna Westerlund, Susanne Jansson, Lotta Andersson och Per Bengtson

Färsna gård

Förvaltning av Färsna gård

Färsna gård är en öppen gård och ett småskaligt jordbruk strax norr om Norrtälje stad. Gården och dess omgivande marker ägs av Norrtälje kommun och förvaltas sedan 2009 av Norrtälje Naturcentrum. Förvaltningsområdet omfattar byggnader, gårdsplan, gårdsnära skogsområden, åkrar och betesmarker.

Som förvaltare av Färsna gård kan Naturcentrum nyttja gården för egen verksamhet, till exempel för naturskole- och kursverksamhet, men förvaltningsansvaret innebär framför allt samordning av gårdens alla olika aktörer och praktisk skötsel av gården och dess omgivande marker. Även anpassning och tillgängliggörande för det rörliga friluftslivet är ett ansvar som åligger Norrtälje Naturcentrum. Under många år har det inte funnits någon ekonomisk ersättning för arbetet, dock har Norrtälje kommun och Naturcentrum nu kommit överens om ett verksamhetsbidrag omfattande 600 Tkr per år under åren 2016 – 2018.

Sedan 2014 ansvarar stiftelsen för hyres-, el- och VA-kostnader för hela gården och tecknar egna avtal för dessa. Kostnaden täcks emellertid av ett hyresbidrag och ersättning för el- och VA- kostnader utgår med faktiskt belopp mot redovisning till kommunen.

En upprustningsplan för Färsna gård antogs av Norrtälje kommun 2013. Under 2015 och 2016 skedde stora förändringar i upprustningsplanen och 1 juni 2016 togs beslut i kommunstyrelsens arbetsutskott om att helt lägga planen på is. Två prioriterade åtgärder kvarstod dock, att genomföra energibesparande åtgärder i gårdens olika byggnader samt bygga fungerande och lagstadgade personalutrymmen. Vid utgången av 2017 har fortfarande ingen av dessa åtgärder förverkligats, men däremot har byggplanen för en ny "ladugård" innehållande aktivitetslokal och personalutrymmen återupptagits och gjort stora framsteg. Förhoppningen är att komma igång med bygget under 2018. Beslut har fattats i Teknik- och klimatnämnden om att tillstyrka en investeringsbudget om 4,0 miljoner som adderas till de 1,3 miljoner som funnits sedan tidigare. Totalt blir investeringen 5,3 miljoner.

Förutom Norrtälje Naturcentrum finns ett flertal andra föreningar och organisationer på gården. Det är bland annat Veterantraktorklubben Norrtälje och Färsna 4H, vilka båda är ideella föreningar med en väl etablerad verksamhet och många medlemmar. Under 2017 har samarbetet mellan stiftelsen och dessa båda föreningar fördjupats. Veterantraktorklubben har sedan flera år deltagit i stiftelsens verksamhet på olika sätt, men än mer detta år eftersom stiftelsen ansökt och beviljats ett projekt avseende odling av äldre spannmålssorter. Veterantraktorklubben är mycket engagerade i detta och kommer vara delaktiga i det praktiska arbetet på Färsna. Färsna 4H upplevde under våren 2017 en jobbig period utan ordförande och gårdsföreståndare. Under sommaren och hösten arbetade därför Norrtälje Naturcentrum på uppdrag av 4H med bland annat marknadsföring, rekrytering, handledning av helgpersone och lägerverksamhet.

Arbetet med Färsna gårds kulturmiljöer är viktigt och sedan 2012 har stiftelsen byggt gårdsgårdar, hamlat träd i hagar och längs körvägar samt röjt fram stengårdsgårdar och skapa skogsbryn. Virke från rönjningar på Färsna gård och andra naturvårdsrönjningar som stiftelsen genomfört under året har förädlats till ved till gårdens verksamheter och gårdsgårdsvirke som sålts med stor framgång.

Elever från Naturbruksprogrammet vid Norrtälje Teknik- och Naturbruksgymnasium har under 2017 haft praktik hos Norrtälje Naturvårdsstiftelse på Färsna varje torsdag. Eleverna får delta i det ordinarie gårdsarbetet med bland annat stängsling, rönjning och utkörning av timmer. Per Bengtsson, Tobias Nilsson och Tobias Wighus har varit handledare.

Två elever på kursen Tillämpad miljövärd för biologer på Stockholms universitet gjorde tillsammans praktik på NNC under två veckor. De fick precis som tidigare praktikanter från utbildningen arbeta mycket självständigt och genomföra ett mindre projekt. Projektet var en förstudie på möjligheterna att synliggöra ekosystemtjänster på Färsna gård och att på ett pedagogiskt sätt informera gårdens besökare om fenomenet. Arbetet resulterade i en mycket fin slutrapport som utgör ett fullgott underlag för att söka stöd till ett genomförande.

Gårdsrådet har varit ett forum för att sammanföra gårdens olika aktörer och skapa en gemensam linje för gårdens utveckling. Gårdsrådet som består av gårdens aktörer – Norrtälje Naturcentrum, Veterantraktorklubben, Färsna 4H, och Café Rekommenderas, har sammanträtt vid fem tillfällen – 14/6, 15/8, 20/9, 9/10 och 15/11. Även TioHundra, som har en viktig verksamhet på gården har bidragit med synpunkter.

Mötesplats Färsna gård

På Färsna gård arrangerades 2017 fyra publika dagar. Dessa dagar gör Naturvårdsstiftelsen i samarbete med Färsna 4H och Veterantraktorklubben Norrtälje och bjuder även in andra organisationer och aktörer att delta.

2017 arrangerades Midsommarafton och Veterantraktordagen traditionsenligt i regi av Veterantraktorklubben och både Färsnadagen och Julmarknaden ordnades av Norrtälje Naturcentrum. Midsommarafton på Färsna gård 2017 lockade ca 2000 personer vilka kom till gården för att uppleva traditionellt midsommarfirande med sång, musik och dans runt midsommarstång. Midsommarstången tillverkades dagen innan med hjälp av SFI- elever, vilket numer blivit en tradition vid Norrtälje Naturcentrum.

5 augusti genomförde Veterantraktorklubben sin årliga dag på Färsna gård. Norrtälje Naturcentrum deltog med aktivitet för besökarna i form av byggnation av bi-hotell och informerade om sin verksamhet.

Norrtälje Naturcentrum bjöd in politiker och näringsliv till ett möte den 15 september då vi bjöd på en god lokalproducerad frukost och berättade om hur vi planerar att utveckla verksamheten och namnbytet till Norrtälje Naturcentrum. Vi efterlyste också idéer om hur vi kan arbeta tillsammans för våra syften – att lyfta naturen och en hållbar utveckling i Roslagen. 29 personer deltog och bidrog till en bra diskussion.

Färsnadagen genomfördes den 16 september med svamputställning och diverse försäljning från lokala producenter. Antalet besökare denna dag var stort tack vare Roslags-marschen som passerade Färsna på sin väg mot målgången. Ca 400 personer besökte Färsna gård denna dag i ett strålande vackert höstväder. Café Rekommenderas höll öppet och på gården fanns även möjlighet till ponnyridning och fiskdamm.

Julmarknad hölls traditionsenligt lördagen före 1:a advent och lockade ca 500 besökare. Pippi Långstrump (Susanne Jansson, NNS) och Tomten (Åke, VTK) välkomnade både ung och gammal till gården och såg till att alla fick en fin dag. Rekordmånga försäljare på plats denna julmarknad och stor uppslutning av besökare.

Naturcentrum har också medverkat till att skapa en ny form av marknad som genomförts på Färsna gård vid sex tillfällen under hösten 2017, den 25/8, 15/9, 6/10, 28/10 17/11 och 8/12. Den så kallade REKO-marknaden har gett konsumenter möjlighet att köpa lokal och småskalig produktion från Roslagen direkt från producent. Varor beställs i förväg från producenterna via REKO Norrtälje på Facebook.

Utomhuspedagogik

I den utomhuspedagogiska verksamheten arbetar vi med aktiviteter och processer knutna till natur, friluftsliv, folkhälsa, skolutveckling, mångfald/integration, småskaligt skogsbruk och hållbar utveckling. Fokus ligger på utomhuspedagogik i medvetet ledarskap för elever, som ett komplement till skolan och förskolans ordinarie verksamhet. Norrtälje Naturcentrum vill visa på naturens möjligheter att lära och utvecklas på bästa sätt. Norrtälje Naturcentrum vill vara en resurs för olika samhällsfunktioner som utbildning, vård, omsorg, förvaltningar och andra organisationer genom aktiviteter i natur-, trädgårds- och gårdsmiljö på Färsna gård och i hela Roslagen.

Naturdagar och undervisning

Under 2017 har Norrtälje Naturcentrum arrangerat naturdagar för ca 2 200 elever fördelat på naturdagar vår, sommar, höst och vinter. Dagarna har bedrivits utomhus året runt och årstidernas växlingar har utnyttjats. Naturdagarna och aktiviteterna är kopplade till gällande läroplaner och kursplaner, som en väg mot högre måluppfyllelse för eleverna/barnen, bättre hälsa, ökad självkänsla och välbefinnande. Naturdagarna har främst under 2017 berört ekosystem, vinterekologi, odling, hållbar utveckling, språk, naturvård, djur och friluftsliv. Roslagens Sparbanks Stiftelser har delfinansierat ett begränsat antal Naturdagar för elever från skolor i Norrtälje kommun. Deras stöd är ovärderligt och i dagsläget en förutsättning för att elever ska få möjlighet till naturdagar på Norrtälje

Naturcentrum. Allmänna arvsfonden, Länsstyrelsen(LONA) och Norrtälje kommun har också delfinansierat andra naturdagar för elever.

Det är huvudsakligen elever från Norrtälje kommun som besöker oss. Norrtälje Naturcentrum besöks även av elever från andra kommuner, till exempel Montessoriskolan i Vasastan, Stockholm (högstadium), kommer till Färsna gård för 11 skoldagar årligen. Dessa dagar är ett komplement till deras ordinarie verksamhet. Nytt för 2017 är att vi besöker fler förskolor i deras närmiljö och har Naturdagar där med barn och pedagoger. Det är en positiv utveckling då vi når flera människor geografiskt och är med och bidrar till en mer likvärdig och tillgänglig utbildning.

Vi har Naturdagar för förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning (sfi).

Avtal

Under 2017 har Norrtälje Naturcentrum haft avtal med fem skolor och förskolor i Norrtälje och Stockholm. Det är Norrtälje Teknikgymnasium, Freinetskolan Hugin i Norrtälje, Montessoriskolan i Norrtälje, Freinetskolan Mimer i Norrtälje, Naturbarnstugan I Ur och Skur i Norrtälje och Vasastans Montessoriskola i Stockholm. Avtalen innefattar att de bland annat kan nyttja Färsna gårds lärmiljöer, nyttja lokaler och låna markytor till skolavslutningar mm. Avtalen är unika för varje skola. Dessa verksamheter får använda varumärket Färsna gård i sin marknadsföring. Avtalen innefattar även i vissa fall undervisning med personal från Norrtälje Naturcentrum. Detta är en spännande process. Hur kan så många människor som möjligt få ta del av Färsna gårds unika miljöer och samarbeta med Norrtälje Naturcentrum som en långsiktig del i respektive verksamhet? Avtalskunder nyttjar möjligheterna och många av förskolebarnen och eleverna är på gården regelbundet varje vecka under skiftande säsonger under Norrtälje Naturcentrums försorg. Montessoriskolan i Norrtälje hade sin skolavslutning i trädgården i juni med ca 500 personer. Pedagoger nyttjar även lokaler under planeringsdagar. Under året har ca 130 lärare fördelat på olika tillfällen utnyttjat denna möjlighet.

Uppdrag

Föreläsningar och workshops

Norrtälje Naturcentrum har hållit tre fortbildningsdagar för pedagoger i förskolan och skola, gällande utomhuspedagogik och utemiljöns möjligheter för barn/elevens lärande och utveckling, kopplat till läroplanerna. Dessa fortbildningar och föreläsningar hölls på *I Ur och Skur Ekorrens* förskola i Åkersberga och i Båstad på *I Ur och Skurs* nationella konferens. Sammanlagt har 570 personer deltagit i föreläsningar.

Processledning

Norrtälje Naturcentrum har genom uppdrag processlett förskolor då de vill förflytta mer av den pedagogiska verksamheten ut till lärmiljöerna och se möjligheterna i ett lärande ute och inne i växelverkan. Vi har processlett arbetslag kontinuerligt under året, samt haft naturdagar tillsammans med barn och pedagoger i förskolornas närmiljö. Under 2017 har denna processledning skett tillsammans med pedagoger och förskolechefer på Skederids förskola, Länna förskola, Köpmanholms förskola, Frötuna förskola, Vigelsjö gårds förskola, Gottsta förskola, Hallsta förskola och Slättergubbens förskola. Norrtälje Naturcentrum har på detta sätt konkret bidragit till inspiration, kunskapshöjning och ökad medvetenhet om naturen, samt friluftslivets och utomhuspedagogikens möjligheter. Norrtälje Naturcentrum har i dessa processer träffat ca 75 pedagoger kontinuerligt i små arbetslag under hela året, samt haft Naturdagar med ca 150 barn och pedagoger vid upprepade tillfällen som en del i processen.

Studiebesök

I juni besökte en delegation från Kina oss. De hade stort intresse för utomhuspedagogik och hur vi arbetar med barn och unga. Kanske kan kontakten leda till framtida utbytesprojekt.

I augusti besökte en förskola från Åkersberga oss. De låg i startgroparna föra att utveckla odlingsverksamhet på deras förskola och ville bli inspirerade av hur vi arbetar i vår trädgård. Det blev en fin träff i växthuset och bland odlingslådor. Huvudbudskapet blev att skapa en tillåtande miljö med hög tillgänglighet där återbruk, enkla lösningar och ett tryggt ledarskap är det viktiga.

Event/aktiviteter

I juni deltog vi tillsammans med SFI elever på Roslagens Sparbanks familjedag vid Norrtäljeporten. Eleverna fick bjuda på fika som vi bakat tillsammans på Färsna gård samtidigt som vi tränat svenska. Det blev ett fint tillfälle för integration och gemenskap.

Projekt

Naturdagar - ett sinnligt läromedel för alla elever i Roslagen har varit en pedagogisk satsning som Roslagens elever kunnat ta del av. Ekonomisk delfinansiering av Naturdagar från Roslagens Sparbanks stiftelser har gjort det möjligt för fler elever att lära i autentiska miljöer på och vid Färsna gård. Norrtälje Naturcentrum har även genomfört naturdagar med förskolebarn på andra platser i kommunen.

Genom **LONA-projektet Gröna Klassrum** (2015-2017) har vi 2017 kunnat utvidga våra odlingar på Färsna gård. Vi har odlat i potatisland ute på åkern, söder om trädgården. Norrtälje Veterantraktorklubb har varit till stor hjälp genom att de plöjt, harvat och kupert jorden. Här har många skolklasser fått sätta potatis, som de sedan skördat under hösten och tillagat över öppen eld. Skolelever har sätt och rensat ogräs. Vi har också ökat antalet odlingslådor för grönsaker, då intresset från skolorna blir allt större. Vissa lådor sköts helt självständigt av våra avtalsskolor och andra ingår i våra naturdagar och matmöten. Allt som skördas tillagas till lunch i trädgården. Vi har utökat antalet blommande växter för att få blomning hela säsongen och då locka till oss fler insekter och pollinerare. Visningsträdgården är till glädje och inspiration för många besökare. Vi hoppas nu inför 2018 utöka odlingarna genom att utveckla metoder för hållbar praktik. Vi hoppas kunna komma igång tidigt med växthus och varmbädd 2018.

Allmänna arvsfonden beviljade Natur och växtkraft för ALLA 2017. Projektet syftar främst till att förebygga och minska utanförskap bland unga, samt arbeta förebyggande för god hälsa. Syftet är att ALLA barn och ungdomar oberoende av fysiska, psykiska, sociala och ekonomiska förutsättningar ska få möjlighet att uppleva natur, kultur, odling och friluftsliv på sina egna villkor

under tryggt ledarskap. Syftet är också att visa på hur ideella krafter och olika organisationer kan samverka för att stödja samhällsfunktioner som sjukvård och skola, vilket är nyskapande i Norrtälje kommun. Projektet syftar också till att utveckla nya metoder för skola och utbildning, för att få fler barn att lyckas och förverkliga drömmar. Utomhuspedagogik ska vara en självklar metod för ökad måluppfyllelse i skolan, för elever; där lärande och god elevhälsa ska gå hand i hand. Vi har genomfört Naturdagar som delfinansierats av projektet och bidragit till skolutveckling. Vi vill genom projektet skapa mötesplatser mellan grupper. Det kan vara mellan unga från olika länder, unga med olika sjukdom, men det kan också vara från grupper från olika skolor i Norrtälje kommun. Norrtälje Naturcentrum har under året genomfört två program med **Häng me´ut** för elever från Bålbro skola i Rimbo och Freinetskolan Mimer. Vi har arrangerat 15 **Matmöten**- genom att träffas kring odling, matlagning. Det har varit hela skolklasser, delar av skolklasser eller andra grupper som behöver svetsas samman. Vi har nyttjat produkter från trädgården så långt som möjligt och lagat mat efter säsong. Vi har arbetat vidare med vår process att göra en gemensam annorlunda kokbok. Projektdeltagare och pedagoger på Naturcentrum har skrivit och fotograferat. Boken kommer tryckas 2018 och heter *VÄXTKRAFT- natur och växtkraft för alla*.

Genom samarbete med BUMM (Barn- och Ungdomsmedicinsk mottagning) på Norrtälje sjukhus, genomförde Naturcentrum ett **lovläger** i juni 2017 för barn och ungdomar som deltar i barnmottagningens *Familjeviktsskola*. Genom friluftsliv har målet varit att visa på allt roligt man kan göra i naturen och det främjar fysisk aktivitet och välbefinnande. Veckan avslutades med lunch vid vindskyddet i skogen där deltagarna bjöd sina familjer, anhöriga, samt personalen på BUMM på lunch. Lägret hade 8 deltagare och under avslutningsaktiviteten deltog 35 personer. Genom Arvsfondsprojektet har vi kunnat utvidga lägerverksamheten för att få ett mer långsiktigt arbete för ungas goda hälsa. Norrtälje Naturcentrum har haft för- och efterträffar för deltagare och de är inbjudna till vinteraktivitet 2018. Susanne Jansson är projektledare för detta hälsoarbete. Styrgruppen/referensgruppen består av målgruppens företrädare från BUMM i Norrtälje, rektorer och lärare från kommunala och enskilda skolor, boende för ensamkommande unga, integrationssamordnare på Norrtälje kommun, personal från skolornas elevhälsa och all personal på Norrtälje Naturcentrum.

Frågan är hur vi lyfter in Arvsfondenprojektets beprövade metoder in i skola och förskola för att förebygga god fysisk och psykisk hälsa bland unga långsiktigt, samt att vara en resurs ute i skolorna för att öka elevhälsan? Naturcentrum vill finnas som en långsiktig resurs, inspiratör och kunskapshöjare inom utomhuspedagogik och elevhälsa, med natur och friluftsliv som arena.

Naturen en väg till integration stöds av Roslagens Sparbanks stiftelser 2017-2019.

Norrtälje Naturcentrum arbetar vidare med integration/ mångfald långsiktigt då vi är trygga i vår metod, vårt ledarskap och övertygelse att detta är en fantastisk metod. Under våren arbetade vi vidare på hur vi kan bli en basplast för integration. Genom Roslagens Sparbanks Stiftelsers stöd 2017, så kunde vi skriva en ansökan tillsammans med Norrtälje kommun till Länsstyrelsen.

I november 2017 fick Norrtälje kommun besked om att projekt ***Naturen en väg till integration/mångfald i Norrtälje kommun*** hade beviljats. Det är utvecklingsmedel från *Paragraf 37* för att gynna etablering av nyanlända. Naturcentrum är projektledare och ansvarig för genomförandet. Kommunens integrations-strateg är kontaktperson. Prioriterad målgruppen är kvinnor med kort eller ingen skolorbakgrund, samt ensamkommande unga och nyanlända familjer. Tillsammans arbetar vi nu med projektet och bär det in i 2018. Det kommer innefatta språkträning i praktiken, hållbar praktik, Natur för ALLA samt seminarium. Naturcentrum vill hitta vägar för att verksamhet ska finnas som en långsiktig resurs i Norrtälje kommun. Vi har metoderna, ledarskapet och passionen- naturen, odlingen är vår resurs. Vi ser fram emot fortsatta processer kopplade till integration, mångfald och se människor i ett resursperspektiv.

Miljöpris

I april tilldelades Norrtälje Naturcentrums utomhuspedagogiska verksamhet Norrtälje Arbetarkommuns miljöpris, vilket var ytterligare en bekräftelse på att verksamheten fått fäste i Norrtälje kommun och att det utomhuspedagogiska arbetet är viktigt för kommunens invånare. Priset omfattande fem tusen kronor och användes till en studieresa under hösten, då bland annat Rosendals trädgård på Djurgården och Livstykets i Tensta besöktes för inspiration och nätverksbygge.

Naturvård

Naturvården har 2017 dominerats av många olika uppdrag varav det mest omfattande var ”Blommor för Bin” som NNC projektlett på uppdrag åt Bee Urban och som även gett stiftelsen stort medialt genomslag. Naturvårdsverksamheten förstärktes ytterligare under året då Per Bengtsson tillträdde som verksamhetsledare, vilket inte minst blev tydligt i media (se under rubriken *Norrtälje Naturcentrum i media 2017*). En stor satsning på ansökningar inför 2018 genomfördes under hösten.

Skötsel av områden

Slätter av ängsmarker

Slätteruppdragen av några av länets värdefullaste ängsmarker har genomförts av arbetslaget enligt plan under sommaren vid Kråkhättan, Kapellskär och Djävulsviken. En dialog har inletts med Länsstyrelsen om att öka tillgängligheten till områdena och att ordna guidade blomster- och fjärlsvandringar för besökare under sommaren. Det är ett sätt att öka kunskapen om de värdefulla områdena, men också att hitta volontärer som kan delta i skötseln.

Tillsyn av naturreservat

På uppdrag av länsstyrelsen gör vi tillsyn i naturreservaten Hummelberget, Kornamossen, Karlsdalsmossen, Rimsjö, Rimsjöskogen, Mornäsan, Råda och Vågsjön vid flera tillfällen varje år. En dialog har inletts med länsstyrelsen om att utveckla arbetet med tillsynen, så att arbetet också kan innefatta att göra områdena mer kända och tillgängliga.

Projekt och uppdrag

Blommor för Bin

I det nationella projektet Blommor för Bin samlas pengar in till åtgärder som utförs av lantbrukare. Åtgärderna består i att lantbrukarna etablerar en vallbaljväxtblandning med en för vilda bin gynnsam sammansättning av örter. Projektet som startats på initiativ av NNC har blivit stor succé både bland lantbrukare och i media, projektledaren Tobias Nilsson fick helt sensationellt pryda Dagens Nyheters förstasida en dag i augusti. Åtgärderna ökade sedan 2016 i omfattning i den ordinarie delen av projektet och dessutom deltog företaget Arla med 30 av sina medlemsgårdar.

Roslagsleden – en förstudie

NNC har med denna förstudie lagt grunden till ett fortsatt arbete som syftar till att utveckla- och tillgängliggöra naturvärden utmed Roslagsleden. I förstudien har leden studerats och dokumenterats i fält. Knappt 500 bilder från leden finns nu att ta del av med hjälp av webbtjänsten Flickr och utifrån erfarenheterna har förslag på enklare och mer omfattande åtgärder tagits fram i denna rapport. Det huvudsakliga resultatet från förstudien är annars de upplevelser vi haft av naturen utmed leden samt vikten av att förankra en gemensam bild av ledens syfte bland alla inblandade aktörer. Strukturella förändringar som skett inom jord- och skogsbruk har satt sin tydliga prägel på naturen och snarare än att titta för mycket på detaljer har NNS valt att ägna sig åt de större frågorna som rör ledens syfte. Konkret finns förslag på hur samarbete med framför allt skogsägare skulle kunna se ut. I rapporten presenteras även förslag på hur en ny karttjänst kan utformas samt hur terrängslingsor utmed leden och alternativa dragningar kan förhöja dess värde.

Åkerströmmens vattenvårdssamverkan

Länsstyrelsen kallade NNC och representanter för Österåkers- och Vallentuna kommun till möte 21 mars för att diskutera Åkerströmmens vattenvårdssamverkan. Tobias Nilsson representerade NNC på mötet. 2 maj ordnade Vallentuna kommun Åkerströmmens vattenvårdssamverkan ett referensgruppsmöte, även här medverkade Tobias Nilsson medverkade för NNC:s del.

Naturen i Litteraturen

Norrtälje Naturcentrum i samarbete med Stadsbiblioteket i Norrtälje bjöd 22 april in till ett mycket välbesökt författarsamtal med Augustprisvinnaren Tomas Bannerhed som leddes av Tobias Nilsson. Författaren Peder Edvinsson ledde ett samtal om bokprojektet Fjärilsmannen med entomologen Clas Källander. Evenemanget var det andra på temat *Naturen i litteraturen* på Norrtälje stadsbiblioteks Roslagslördag.

Stockholmsbygdes livsmedelsakademi

31 maj ordnades ett referensgruppsmöte för projektet Stockholmsbygdes Livsmedelsakademi i samarbete med konsultfirman ReCollab. Arrangörerna medräknade deltog nio representanter för olika delar av livsmedelsbranschen, bl.a. restauranger och LRF Ungdomen. Arbetet med att bilda arbetsgrupp och söka ekonomiskt stöd fortgår under 2018.

Leder till naturupplevelser i Roslagen

Projektet har inletts 2017 och genomförs under 2018 och har beviljats 147000 kr från Alvins fond. Det innehåller två delar. Delprojekt 1: ”Erkenleden – en dubbel led kring en av länets vildmarkspärlor” innebär att påbörja utvecklingen av en mindre del av den tänkta leden Erkenleden. Delprojekt 2: ”Utveckling av naturupplevelser i det stadsnära Färsna-området” handlar om att påbörja arbetet med att skapa slingor i området för att göra det spännande för besökarna att upptäcka det. Projektet innebär också en bred samverkan med ideella naturvårds- och friluftorganisationer.

Guidningar och andra mindre uppdrag

NNC har under året fått i uppdrag att ordna i guidningar och föredrag. 7 maj guidades STF Roslagens medlemmar utmed Roslagsleden av Tobias Nilsson. 11 maj ordnade Kungliga skogs- och lantbruksakademien en busstur till Norrtälje för att låta sina ledamöter guidas av bl.a. Tobias Nilsson, Anette Gustafsson och Claes-Göran Sylvén. Syftet med fältbesöken vara att titta på olika led i den lokala livsmedelsproduktionen.

Inom ramen för uppdraget Blommor för Bin höll Tobias Nilsson föredrag i Bollerup efter inbjudan från LRF Sydöstra Skånes årliga höstmöte och 1 december representerade han Blommor för Bin på uppstartsmöte för det nya nationella nätverket *Pollinera Sverige*.

Per Bengtson höll en föreläsning för Roslagsbro hembygdsförening *23 oktober* om värdefull natur och skyddade områden i Roslagsbro socken. Ca 60 deltagare var mycket engagerade. Per höll även en kväll i Häverödal 8 november om "Så gynnar du fåglar, fladdermöss, igelkottar och andra vilda djur". Reklamhuset gammelgården fick på sitt frukostmöte 15 november veta mer om Norrtälje Naturcentrum med rubriken "Så boostar vi Roslagens natur".

7 december arrangerade Norrtälje Naturcentrum filmkväll i samarbete med Roslagens Naturskyddsförening och Norrtälje FN-förening. "En obekvämlig uppföljare" av USA:s tidigare vicepresident Al Gore är en film om klimatförändringarna och behovet av handling på alla nivåer i samhället. Filmen visades på Bio Royal för en fullbokad salong med 67 deltagare. Därefter arrangerades film-mingel som gav en engagerande diskussion mellan många av deltagarna.

Styrelse och personal

Styrelse

Under verksamhetsåret 2016 har styrelsen för Norrtälje Naturvårdsstiftelse bestått av följande ledamöter:

Bridget Wedberg (mp) – ordförande
 Kristina Drotz (s) - ledamot
 Kurt Pettersson (c) - ledamot
 Olle Wahlgren (m) – ledamot, bortgången, ersatt av Peter Högström (m)
 Karin Beronius (l) - ledamot
 Leif Johansson (kd) - ledamot
 Bertil Karlsson (v) - ledamot
 Kent Björklund (roop) - ledamot
 Hans-Ove Skogh (sd) - ledamot
 Nils Edberg (RNF) - ledamot
 Gabriel Ekman (ROF) – ledamot

Krister Stighäll (mp) - ersättare
 Christina Hallingström (s) - ersättare
 Britt-Marie Åhman (c) - ersättare
 Pehr Olof Ohlberger (m) - ersättare
 Per Börjesson (fp) - ersättare
 Bengt Carlström (kd) - ersättare
 Ingela Brinkefeldt (v) – ersättare
 Marie Karlsson (roop) - ersättare
 Ingemar Ögren (sd) - ersättare
 Rolf Embro (RNF) - ersättare
 Gert Straschewski (ROF) - ersättare

Styrelsen har sammanträtt vid fyra tillfällen under 2017; 14:e februari, 30:e maj, 12:e september samt 12:e december.

Personal

Stiftelsens anställda under 2017 har varit:

Per Bengtsson, Verksamhetsledare juni - december
 Lotta Andersson, VD t.o.m. februari och projektledare
 Tobias Nilsson, projektledare och verksamhetsansvarig Naturvård
 Anna Westerlund, projektledare, naturskolepedagog och verksamhetsansvarig Utomhuspedagogik
 Susanne Jansson, projektledare och naturskolepedagog Utomhuspedagogik
 Annelie Nohrin, naturvårdare
 Lotta Gustavsson, naturvårdare
 Kristian Berlin, naturvårdare
 Shaleema Begum, verksamhetsassistent

Köpta tjänster och utbildning

Konsulter & Entreprenörer

Farmartjänst i Roslagen anlitas som sommaren 2017 för att utföra rikkärrsslätter och TW´s däck och diverse har under året anlitas för diverse praktiska moment och maskinunderhåll på Färsna gård samt handledning av praktikelever. Stiftelsens löneadministration liksom deklaration och bokslut 2016 har skötts av Veronica Ljungström, V.E.L.J. ekonomi i, revision har utförts av Alexandra Lindqvist, Hammarbergs Revisionsbyrå.

Utbildning och kurser

Under 2017 har Norrtälje Naturcentrums personal deltagit i följande utbildningar och kurser:

Lotta Andersson och Tobias Nilsson deltog 25 – 26 januari i kursen ”digital teknik för naturvägledning” vid centrum för naturvägledning, SLU

Tobias Nilsson har deltagit i följande utbildningar under 2017:

- 16 jan KSLA - Seminariet Hållbart lantbruk 4.0 – en gemensam målbild
- 19 januari, Odling i Balans, Temadag - Vägar till ett rikt odlingslandskap och växtskyddet då nu och sen
- 21 feb, 6 mars och 28 april Länsstyrelsen i Stockholms län, Workshop för regional livsmedelsstrategi.
- 7 maj Guidning utmed Roslagsleden av STF Roslagens medlemmar
- 25 okt KSLA - Seminariet Mat och miljö – vårt gemensamma ansvar
- 7-8 nov Jordbruksverkets miljömålsseminarium Många bäckar små...

Anna Westerlund har deltagit i I Ur och Skurs konferens Höstglöd (utomhuspedagogik) i Båstad 27-29 september 2017.

Susanne Jansson har deltagit vid FAR-utbildning och interagerat med FAR-ledare regionalt inom Stockholms Läns Landsting.

Norrtälje Naturcentrum i media 2017

Norrtälje Naturcentrums verksamhet och Norrtäljes natur har belysts genom direktsändning i SVT1 Gomorron vid fem tillfällen med följande innehåll.

- 21 juni: Midsommarblommor och invasiva arter, Färsna gård.
- 27 juni: Östersjöns miljö och havstulpanernas hemliga liv, nära Ängsö.
- 6 juli: Ängsmarker och fjärilar, vid Karlbergs äng, Rimbo
- 23 augusti: Signalkräftor och flodkräftor, vid Erken.
- 6 september: Vildsvin, direkt i Morgonstudion.

16 augusti hade Dagens Nyheter "En blomstrande räddningsinsats" som huvudnyhet på första sidan, om projektet Blommor för Bin som Tobias Nilsson projektleder.

Norrtälje tidning har haft ett antal stora reportage om Naturvårdsstiftelsens verksamhet:

- 6 april "Belönad för sitt arbete för unga". Anna Westerlund utsågs till Skogsmullestipendiat 2017, Gösta Frohms stiftelse, Friluftsförbundet.
- 26 maj "Hårt arbete räddar hotad jordbruksbygd" om Naturvårdsstiftelsens projekt för att öka den biologiska mångfalden.
- 30 maj "Roslagsleden kan förbättras – om intresse för det finns" om resultatet av förstudien om Roslagsleden.
- 22 juni "Dessa växter ska du inte ha under kudden" om invasiva arter som man inte ska sprida.
- 28 juni "Kinesiska entreprenörer byggde bihotell i Färsna" om besöket till oss av en kinesisk delegation.
- 4 augusti "Fyra som står bakom nystartad REKO-ring" om handel av lokalproducerad mat, på Färsna gård.
- 14 augusti "Det är en av Roslagens finaste naturpärlor" om Naturvårdsstiftelsens ängsslätter.
- 24 augusti huvudnyheten "Kunskap ska stoppa kräftpest" om signal- och flodkräftor.
- 12 september "Fladdermössen trivs på slottet" om fladdermöss vid Mörby slottsruin.
- 15 september "Svampentusiaster jublar åt regnet", om svamputställningen under Färsnadagen.

Tidningen Roslagsliv beskrev 27 maj projektet Blommor för bin, som innebar att bifodergrödor såddes på flera platser i kommunen.

Riksmedia

Norrtegelje Tidning

MÅNDAG 13 mars 2017 | Vecka 11 | Nr 50 | Pris 20 kr | Grundad 1880

KONTAKTA OSS! NORRTELJETIDNING.SE 0176-795 00

NORRTELJE TIDNING

4-5 | **Nyheter**
Allt fler
väljer SD
och V

6 | **Nyheter**
Mast kan
byggas på
Svartlöga

19 | **Sport**
Skölds helg
avslutades
med seger

Per Bengtson går från ordförande för Roslagens naturskyddsförening till verksamhetsledare för Norrtäljes naturvårdstiftelse.

FOTO: MARTIN HANSSON

12-13 | **Hela Livet** Nytt uppdrag i naturens tjänst för Per Bengtson

Naturligt miljöombyte för en grön kämpe

Hållbar utveckling Norrtälje Arbetarkommuns Miljöpris 2016

Lotta Andersson, Anna Westerlund och Susanne Jansson är mycket glada över att ha fått tilldelat sig årets Miljöpris 2016.

Anna Westerlund och elever förbereder för dagens utelunch. Det blir korvsoppa.

Anna Westerlund demonstrerar hur en lupp fungerar för förskolebarn från Naturbarnstugans i Ull och Skur. "Det är ingen kikare", berättar Anna.

Färsna Naturcentrum har fått ett Miljöpris

NORRTÄLJE Norrtälje Arbetarkommuns miljöpris delas ut varje år. I år gick priset till Färsna naturcentrum.

– Vi vill ge en känsla för naturen till både barn och vuxna, säger Lotta Andersson, en av årets pristagare.

Miljöpriset delas ut en gång varje år till enskilda personer, organisationer eller företag som är verksamma i Norrtälje kommun och som arbetar med håll-

bar utveckling. I år gick priset till Norrtälje Naturvårdsstiftelses pedagogiska verksamhet på Färsna Naturcentrum vid Färsna gård.

Personerna bakom arbetet är Lotta Andersson, Susanne Jansson och Anna Westerlund.

Socialdemokraternas ordförande i Norrtälje, Hanna Stymne Bratt, motiverar utmärkelsen med att verksamheten på Färsna gård bedrivs på ett föredömligt

sätt med målet att värna miljö för kommande generationer.

Färsna Naturcentrum är till största delen projekt- och uppdragsfinansierat och driver projekt kopplat till integration, mångfald, folkhälsa, skolutveckling och hållbar utveckling.

– Vi är jätteglada över att vår verksamhet och vårt arbete för barn och unga uppmärksammas. Det ger oss kraft att kämpa vidare för att skapa långsiktighet

och bli en resurs för förskolor, skolor, vård, boende för ensamkommande med utomhuspedagogik, friluftsliv som metod. Naturen och trädgården är vår arena, säger de.

Färsna Naturcentrum har även avtal med skolor som kan vara på Färsna på egen hand och jobbar generellt för att stötta skolor och förskolor i sitt lärande med just utomhuspedagogik som verktyg.

Naturcentrum är aktiva på

Färsna gård men bedriver sitt arbete i hela Norrtälje kommun.

– Vi tror att man kan lära både inne och ute, hos oss är våra främsta uteklassrummen vår trädgård med växthus och odling samt naturen och kulturlandskapet runt omkring med skog, åker och äng, säger Anna Westerlund.

Text & foto
Katarina Hansson
076 799 81
katarina.hansson@netmedia.se

FREDAG 26 maj 2017 | Vecka 21 | Nr 98 | Pris 20 kr | Grundad 1880

KONTAKTA OSS! NORRTELJETIDNING.SE 0176-795 00

NORRTELJE TIDNING

12 **Nyheter**
Ministern
vill se jämlik
tandvård

6 **Nyheter**
Husbygge
som gett
gott resultat

10 **Nyheter**
Rederi vill
satsa på ett
nytt fartyg

Andreas Aronsson, Per Eriksson och Tobias Nilsson vid strandängen som åter blivit betesmark tack vare Naturvårdsstiftelsens projekt.

FOTO: TOBIAS NILSSON

4-5 **Nyheter** Naturvårdsstiftelsens projekt ökar den biologiska mångfalden

Hårt arbete räddar hotad jordbruksbygd

Per Bengtson vid Norrtälje Naturårstiftelse berättar om vilka blommor man inte ska lägga under kudden vid midsommar.

Nu är det midsommar. Dags att ha en blomsterkrans på huvudet.

Forslags var SVT på besök vid Färsna gård och gjorde inslag med Per Bengtson i Gomorrortv. Reporter var Karin Axelsson och kameraman Peter Ström.

Dessa växter ska du inte ha under kudden

NORRTÄLJE KOMMUN
I midsommar vill många plocka blommor till majstången och för att lägga under kudden. Men ängsblommorna håller på att försvinna i Sverige och därmed har också fjärilarna minskat katastrofalt. – Att köpa lokalt ekologiskt är en fördel för blommor, fjärilar och bin, säger Per Bengtson, verksamhetsledare vid Norrtälje Naturårstiftelse.

I dag finns det drygt en procent kvar av ängsmarkerna i Sverige jämfört med hur det var för 100 år sedan.

Men det finns hopp för hur man kan hjälpa till för att öka antalet ängsblommor.

– Vi har stora ytor av vägrenar i Sverige. Att slå dem gynnar ängsfloran, säger Per Bengtson på Norrtälje Naturårstiftelse.

De senaste 20 åren har experterna sett att fjärilarna minskat i antal med hälften. De är beroende av ängsflora, liksom bina.

Per Bengtson har precis tillträtt jobbet som verksamhetsledare vid Norrtälje Naturårstiftelse. Han är i grunden biolog, och han har flera tips för hur man kan gynna ängsmarkerna på ett enkelt sätt.

“Låt blommorna blomma och fröa av sig, därefter kan man klippa gräsmattan. Det gynnar ängsblommorna. Och gödsla aldrig gräsmattan.”

Per Bengtson.

– Köp lokalt ekologiskt och gynna de bönder som håller kulturlandskapet öppet. Ekologisk odling gyn-

nar naturbetesmark, säger Per Bengtson.

Och du har en trädgård kan du också hjälpa naturen.

– Man kan låta en del av gräsmattan bli en odling. Låt blommorna blomma och fröa av sig, därefter kan man klippa gräsmattan. Det gynnar ängsblommorna. Och gödsla aldrig gräsmattan, säger Per.

Han vill också så här i midsommartid varna för fem växter som man inte ska lägga under kudden. Det är invasiva arter, som sprider sig oökontrollerat i landskapet och skapar stora problem på vissa platser.

– Jätteökän är väldigt obehaglig, för om man får

kontakt och får växtsaft på sig och sedan är ute i sollu- set kan man få brännskador. Särskilt barn bör vara försiktiga, så ta bort den där den finns.

– Gul skunkkalla finns inte så mycket här i kommunen, men den sprider sig väldigt invasivt i hela EU. Därför står den på EU:s svarta lista över växter som inte får spridas, för den tränger ut andra växter.

– Vresrosen är populär i trädgårdar. Blommorna är ätbara och kronbladen kan kastas på brudpar. Den är ett problem på sandstränder och den täcker sanddynsområden och ändrar miljön där. Tänk på

att inte sprida den.

– Vattenpest fyller sjön Erken på sommaren. Den växer långsamt i början sedan explosivt. Den kan skugga botten och förändrar livsmiljön. Många har den i sina dammar, men sprid den inte.

– Ett älskar ogräs är blomsterhugin. Skapar enorma problem, den ändrar hela miljön där den växer. Gör vägrenarna till en lupinmonokultur. Ta bort fröställningar och var försiktig med att plantera den, säger Per Bengtson.

Text & foto
Christina Gunnarsson
018-79175
berg.gunnarsson@norrtalje.se

ONSDAG 28 juni 2017 | Vecka 26 | Nr 119 | Pris 20 kr | Grundad 1880

KONTAKTA OSS! NORRTELJETIDNING.SE 0176-795 00

NORRTELJE TIDNING

9 | Nyheter

De ställer ut om vägar och färdmedel

6-7 | Nyheter

Stöldgods skeppas ut från Sverige

4 | Nyheter

50 bostäder planeras nära Knutby torg

Lotta Andersson och Anna Westerlund serverade remskav med tunnbröd på Färsna gård.

FOTO: EBBÅ KULNEFF

5 | Nyheter Kinesisk delegation besökte Färsna gård för att prata miljö och hållbarhet

Kinesiska entreprenörer byggde bihotell i Färsna

Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Norrtälje Naturcentrum

Norrtälje Naturvårdsstiftelse är en kommunalt inrättad stiftelse vars syften är;

- att ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor
- att informera om Roslagens natur, om miljövard och om naturvårdsfrågor
- att bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse
- att förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden

Dessa syften uppfylls inom Norrtälje Naturvårdsstiftelses olika verksamheter

2017 lanserades stiftelsens nya varumärke Norrtälje Naturcentrum som samlar alla verksamhetsdelar under ett gemensamt namn

Kontakta oss:

Norrtälje Naturcentrum, Färsna gård 1, 761 54 Norrtälje

norrtalje@norrtaljenaturcentrum.se, 0176 – 184 02

www.norrtaljenaturcentrum.se